

**ПРЕДИ ДА СЕ РОДЯ
И СЛЕД СМЪРТТА МИ**

© Ивайло Петров, *автор*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2020

ISBN: 978-954-28-3149-5

ИВАЙЛО ПЕТРОВ

@ciela

ПРЕДИ ДА СЕ РОДЯ

1.

БАЩА МИ, като мнозина от нашия род, не бе от умните, но първата значителна глупост извърши едва на шестнадесет години и два месеца. За негова чест, която отпосле трябваше да бъде и моя, веднага трябваше да поясня, че баба и дядо имат вина за тази работа. Една сутрин баба влезе при него в обора, когато той бе изринал на добитъка и се мъчеше да отлепи някаква муха изпод опашката на кобилата, пришляпа боса купчината тор, взе една сламка от коша и почна да си чопли зъбите. Тя зъзнеше в памучния си елек без ръкави, гледаше баща ми с мазни очи и се оригваше на лучена чорба. Баща ми или не я забелязваше, или не искаше да ѝ обърне внимание. Тогава тя каза:

– Петре, тази зима ще те оженим!

Баща ми окачи конското чесало на гвоздея и излезе на двора. Бе така засрамен от думите на майка си, че се прибра вкъщи много късно след полунощ. Баба и дядо не туриха в сметките си неговия глупав свян от бъдещата женитба и решиха да се сдобият с още две работни ръце. Оставаше да решат на чия врата в селото да похлопат.

Баба, като всяка жена, имаше твърде високо мнение за себе си и за своето семейство, но дядо си бе истински реалист. Без да се залъгва с празни илюзии, той каза, че снаха трябва да се търси в някое от съседните села. Баба прояви учудващо честолюбие. „Как тъй, ще изпуснем питомното, за да гоним диво-

то? Момите от селото ще се наредят на опашка пред нашия вратник!“ Цял месец обикаля селото, посети стотици семейства, но визитите ѝ останаха без успех. Накрая, изпосталяла от ходене, тя докладва на дядо, че нито една мома не ѝ се харесва за снаха, без да ѝ мине през ума, че хората нямат особено добро мнение за нашата почтена фамилия. В края на краищата работата опря пак до Гочо Патладжана.

Този човек живя твърде дълго и умря смешно и мъчително. Падна в един изоставен кладенец някъде извън селото и никой не знае колко време се е мъчил с глада и надеждата да го спасят случайни минавачи. Провидението го наказва за злините, т.е. за годежите и сватбите, които бе направил на стотици мъже и жени, било по свой собствен почин, било по тяхна молба. Няма да скрия, че като научих за смъртта му, изпитах остро чувство на злорадство. И досега вярвам, че тази личност е първоинициативникът за моята поява на бял свят.

Ако не бе се заел да ожени баща ми със своя дяволски усет да намира на всекиго жена, баща ми никога нямаше да свърши сам тази работа. По това време той бе проходил на седенки, но само като оръженосец на по-възрастните и отракани ергени. Мъкнеше голяма дъбова сопа, разгонваше кучетата и влизаше последен в къщите, отбивайки яростните им набези. И докато другите ергени седяха при своите момичета и бърникаха в пазвите им, баща ми подсмърчаше в някое къоше, обираше мазилката на стената и не смееше да погледне встрани, да не би да стане нужда да отговаря, ако някой го запита за нещо. Така че до момента, в който баба и дядо не ре-

шиха да го оженят, той можеше да разлайва селските кучета, да си връзва самостоятелно потурите и да си бърше носа с ръкава на антерията. Но както казва една латинска поговорка: „Съдбата води желаещите, а влачи нежелаещите“. Баба и дядо поканиха на гости Гочо Патладжана и не стана нужда да му обясняват защо са му оказали това внимание. Още след първата чашка Гочо заяви съвсем категорично:

– За вас има снаха в Могиларово. Тя ще е и никоя друга!

Баба и дядо поискаха да узнаят нещо за бъдещата си снаха и нейното семейство. Патладжана не се поскъпи на хвалби и дядо, макар да бе непоправим реалист и скептик, донесе от мазето още една дамаджанка вино. За да бъде убедителен, Патладжана не каза, че е далечен роднина на майка ми и че по време на своите годожарски странствания из селата много често бе пренощувал у тях. Нещо повече, той предложи да отидат още утре вечер в Могиларово и да се отбият „пътюм“ у бъдещите сватове. Ще ги изненадат и по този начин баща ми ще може да види с очите си дали вкъщи е пометено. Тази тънка хитрост много се хареса на дядо. Според него тактиката на изненадата бе еднакво полезна както във военните битки, така и в търсенето на снахи.

На другия ден привечер Патладжана и баща ми яхнаха двете кобили и потеглиха към Могиларово. Сутринта бе навалял дебел сняг и кобилите едвам прегазваха преспите по навеите. Патладжана бе зареден добре, свирукаше си и с тънки подробности рисуваше на баща ми прелестите на бъдещия му брак. Баща ми подсмърчаше срещу острия вятър

и слушаше кукуригането на петлите, които предвещаваха промяна на времето. Тези пресипнали от грип крясъци го затрогваха тъй дълбоко, че той не смогваше да избърше сълзите си. Ако бе по-интелигентен, сигурно щеше да заяви, че се чувства като осъден на смърт, когото водят към лобното място. Той знаеше само стотина думи от родната си реч, с които си служеше в крайни случаи, и сега му бе невъзможно да изрази сложните си преживявания. Във всеки случай, когато приближиха Могиларово, той на два пъти обърна кобилата, за да препусне назад, но Патладжана бе неумолим, хващаше поводата на кобилата и го влачеше на буксир.

В Могиларово пристигнаха към девет часа. По това време могиларовци спяха дълбок сън. Патладжана безпогрешно намери къщата на майка ми, слезе от кобилата и отвори вратника. Две рунтави кучета, едри като магарета, изскочиха откъм кошарата и с нескрита омраза се нахвърлиха върху тях. Едното захапа ямурлука на баща ми и отнесе долницата му. Патладжана измъкна от оградата един кол и го размаха. Разляяха се и съседските кучета.

Дядо Георги, откъм майка ми, се събуди и стана. Погледна през прозорчето и видя на белия сняг двама души с коне. Наметна някаква дреха и излезе да разгони кучетата. Баба Митрина запали лампата, едва успя да пораздига това-онова из стаята и на пруста затрополяха гостите. Патладжана влезе като у дома си, окачи ямурлука си зад вратата и каза:

– Рекохме да се отбием, че да се постошим.

Настаниха ги до огнището, дядо Георги извади басмена кесия с рязан тютюн и предложи на

Патладжана. Двамата дълго близаха с езици коравата бакалска хартия и когато запушиха, дядо Георги погледна изкъсо стопанката си. При всичката си сиромашия той си въобразяваше, че е човек с достойнство, не бе от разговорливите и смяташе, че жена му и децата му трябва да го разбират само от един поглед. И те го разбираха. Баба Митрина взе голямата паница и слезе в зимника под хамбара. В това време страничната врата скръцна и в стаята влезе майка ми. Тя бе чула идването на гостите, но за да се яви пред тях, трябваше да се облече, да среше косите си и да си оплете плитките. Нейно задължение бе, когато и да пристигнат гости, да ги поздрави, да им сложи каквото Бог дал, да им налее вино и ако баща ѝ даде знак с очи, да си излезе или да остане докрай. Тя пристъпи до Патладжана, подаде му крайчеца на пръстите си и се обърна към баща ми. На баща ми му мина през ум, че това ще е момата, която бе дошъл да „изглежда“, и наведе глава като сърдит. Успя да види само голямото седефено копче, което блестеше на робата ѝ.

Патладжана пое паницата, отпи няколко волски глътки и хълцукна от удоволствие:

– Шик, хаа! Айде, да сте живи и здрави, да даде Господ скоро да омъжите момата!

Изпод рунтавия калпак на баща ми, нахлузен до веждите, потекоха мътни ручей пот. Изплаши се, че Патладжана, въодушевен от първите глътки вино, няма да удържи тайната. На Патладжана обаче не му липсваше такт в такива случаи и когато дядо Георги го запита най-после откъде идат по това късно време, стисна в шепа посинелия си нос, изсекна се здраво и подхвърли:

– Бе ходим ние по една работа, ама да видим на какъв край ще я изкараме!

– По работа, казваш, ходите – каза дядо Георги, след като си зави втора цигара.

– Търговийка, свако Георге, търговийка! – без да му мигне окото, заяви Патладжана. – Ей с туй момче ортаклък правим. Не го гледай такова, то инак е отракано за двама, па и в джоба на баща му не се гонят бълхи. Марин Денев от Вълчи дол, ако го знаеш, за него овце купуваме...

Ония, които не познаваха Патладжана, можеха да повярват, че той и баща ми държат в кесиите си цяла Добруджа, но дядо Георги го познаваше добре и не му вярваше. Подаваше му паницата, поклащаше глава и кашлюкаше. Търговчето, което не знаеше да умножи три по четири, не откъсваше очи от козинявите си цървули, боеше се да не срещне очите на майка ми, а майка ми отдавна бе отишла да спи. Откритият огън на огнището го напичаше, той стоеше, както го бяха посадили, не смееше да си поотмести калпака на тила, а събраният по пътя студ изтичаше през носа му като през водосточна тръба. И бълхите в антерията му не стояха мирно. Обезпокоени сериозно от топлината на огнището, те търсеха изход да се спасят и панически скачаха из яката на антерията.

Към полунощ Патладжана запя, разчувства се от песента и заплака. Разплака се и баба Митрина от солидарност, макар че дядо Георги ѝ даваше знак с очи да не се поддава на излишна сантименталност. След полунощ гостите яхнаха кобилите и хванаха пътя към село. Така баща ми не можа да „изгледа“

бъдещата си съпруга, но пренесе доста нашенски бълхи в Могиларово.

2.

И дядо Георги разполагаше със свои кадри за раз-узнаване. След десетина дни в село пристигна една другоселка и се настани у свои роднини. Тя имаше строги инструкции да се вмъкне на всяка цена в семейството на баща ми и да види всичко с очите си. Сведенията, които получи за нашия род, не бяха твърде благоприятни, но тя бе професионална годержарка и трябваше да си свърши работата докрай, за да получи обещаното възнаграждение.

Ако тази жена бе успяла да посети баба внезапно, както кроеше, преговорите с Могиларово щяха да се прекъснат веднъж завинаги, защото годержарката не можеше да затвори очи пред онова, което щеше да види. Но Патладжана отново спаси положението. Той познаваше колегите си от цялата околия и опитът му подсказваше, че в най-скоро време трябва да се очаква пратеник от Могиларово. Той бе нащрек и душеше из селото, тъй че оная от Могиларово, при всичката си хитрост, дори не подозираше каква клопка ѝ готви нашенското контраразузнаване.

На сутринта Гочо Патладжана рано-рано дотича у дядови и извика от вратата:

– Свако Иване, лельо Недо, от Могиларово са изпратили Каракачанката. Отваряйте си очите и все едно че нищо не знаете!

Предпазливостта изискваше той да изчезне веднага, без да получи обичайната почерпка.

Дядо и баба се разтревожиха, но тревогата им бе радостна. От Могиларово даваха знак, че са готови да водят преговори, ако получат добри вести от своята пратеница.

Първото нещо, което трябваше да направят, бе, естествено, да почистят цялата къща. Дядо и баща ми се заловиха да ринат сняг пред къщи, а баба – да мете. Тя си знаеше, че тази работа няма да бъде лека, и все пак бе изненадана. Тримата сополанковци, които бе мобилизирала в своя помощ, изхвърлиха на бунището седем кофи боклук. След като замаза пода с говежди тор и изтупа рогозките, наля в коритото топла вода и повика дядо да му измие главата. Дядо си миеше главата от Великден на Великден, преди да отиде на черква, но сега бе принуден от изключителните обстоятелства да падне на четири крака пред коритото. Баба натърка плешивото му теме с един голям и твърд като кирпич сапун, ливна му две канчета вода и го избърса. Като го погледна след малко, тя едва го разпозна. Лицето на дядо се бе преобразило до такава степен, че ако облечеше бяла риза с вратовръзка, можеше да мине за секретар-бирник или дори за околийски началник. Къде с молби, къде с бой, понеже изпитваха ужас от водата, през коритото минаха и тримата сополанковци. Щом поизсъхнаха косиците им, баба ги натири из махалата с по един комат в ръцете, да не шляпат по чистото. Баща ми не намери кураж да се потопи в коритото. Боеше се да не се удави тъкмо пред най-значителното събитие в живота си и се скри някъде из двора. За него бе достатъчно да си изтърка ръцете със сняг и да ги избърше о ръкавите на антерията.

С една дума, посещението на годежарката предизвика истинска революция в домашната хигиена на нашия род.

Сега на дядо му предстоеше едно голямо изпитание, съвсем нищожно в сравнение с миенето на главата – да заколи кокошка. Цял час дебна тя глупави птици с царевични зърна и най-после ги примами в обора. Затвори вратата и започна да ги лови в тъмното. Хвана една, поопипа я, стори му се много тлъста и я пусна навън. Хвана втора, трета, четвърта... Най-после докопа под яслата и последната. За беда, тя се случи най-тлъстата. Нямаше как, изнесе я на двора със свито сърце, замижа и откъсна главата ѝ. Кокошката се преметна няколко пъти, окървави снега и се предаде на смъртта. Дядо стискаше в длан още топлата ѝ глава и си мислеше, че никога няма да си прости този лукс.

В това време баба, обрaшнена и омацана до лактите с тесто, точеше баница. Още една разсипия, която дядо понесе с върховни усилия. Но Каракачанката (тази черна циганка, както сполучливо я нарече отпосле дядо) трябваше да види с очите си, че в това семейство делничното меню е обикновена кокошка яхния с тънка баница, а какво ли ще е през празничните дни. Материалното благополучие винаги е било по-убедително пропагандно средство от словесното и баба ми знаеше тази работа още по онова време. При това, както ще видим отпосле, тя бе привърженица на идеалистическото мировъзрение, бе набожна, ходеше всяка неделя на черква, без да си мие главата, за разлика от дядо, който ходеше само на Великден, но пък си миеше главата.

Най-после към обяд пристигна и гостенката. Тя напрасно се бе въоръжила с тежка дрянова тояга, защото дядо отдавна бе вързал кучетата и я дебнеше през паяжината на оборското прозорче. И още щом прекрачи вратника, дядо случайно се намери на двора и я въведе въщи. Тя наистина приличаше на каракачанка: черна като въглен, мършава, навлечена с пъстри фусти и престилки. За баба и дядо бе истинско удоволствие да чуят причината за нейното посещение. Научила от някакви хора, че баба сама излекувала детето си от треска. И тя имала болно от треска, та дошла да иска илач. „Тръшка се детето, ще ослепее от огън!“

Докато се жалеше, Каракачанката се оглеждаше на всички страни, но черните ѝ живи и взискателни очи не можеха да видят нещо, което би накърнило нейния естетически вкус. Дядо приличаше на преоблечен в нови селски дрехи интелигент, косата на баба лъщеше като гарваново крило, а собата с изкорубения таван и кривите стени блестеше от порядък и чистота. Въздухът просто тежеше от смесената и затова дважд по-съблазнителна миризма на печена баница и кокоша яхния. Баба подробно разказа как бе излекувала детето си от треска, как го бе къпала с варени орехови листа, как тези листа взели като с ръка болката от детето. Тя разказваше с излишни подробности, за да се наслаждава по-дълго на превъзходството си над Каракачанката, която продължаваше да играе ролята на добре законспириран шпионин, без да подозира, че ходовете ѝ са вече дешифрирани.

Като дойде време за обяд, Каракачанката стана да си ходи. Дядо и баба виждаха много добре, че

тя симулира желание да си отиде, и все пак дълго и упорито я молиха да удостои с вниманието си тяхната скромна трапеза. Каракачанката седна отново, но сега пък заяви, че не е гладна. По този начин хората от нашия край показваха своята скромност и възпитание. Ако завариш домакините да обядват или вечерят, трябва да твърдиш, че никак не си гладен, малко по-късно да вземеш само едно залче „за хатър“ и най-после да се наплюскаш здравата.

Каракачанката яде така, че на дядо му се досвидя. Като я гледаше как потапя черните си пръсти в яхнията, дядо си мислеше, че стомахът ѝ е пробит и храната изтича някъде изпод шарената ѝ фуста. А когато Каракачанката почна да унищожава баницата съвсем безогледно и да пие на един дъх цели паници вино, дядо завинаги прокле своята щедрост и загуби настроение. Струваше му се, че тази жена няма да изкупи щетите, които му бе нанесла, дори ако доведе в къщата му златна снаха.

Тримата сополанковци отдавна подсмърчаха отвън до вратата, примамени от миризмата на баница и яхния, но малко по-късно трябваше да се задоволят със зелена чорба, поръсена с червен пипер. Каракачанката им отне един голям празник и те дълги години си спомняха за нея с омраза: „Оная черната, дето изяде баницата и кокошката“.

Накрая обаче Каракачанката спечели симпатиите на домакините по такъв блестящ начин, че те забравиха и за баницата, и за кокошата яхния, и за виното. Като понаправи главата, тя пренебрегна строгите правила на дипломатията и заяви, че е от Могиларово и че е дошла не да оглежда, а направо

да иска съгласието им за годеж. На всичко отгоре баба и дядо имаха възможност да се понадуват и да проявяват известно високомерие. „Не познаваме хората, пък и да ги познаваме, такава работа изведнъж не става!“ (След като утвърдиха по този начин престижа си, на свой ред откриха картите и дадоха съгласието си.)

Привечер Каракачанката си отиде с натежал корем и пълна престилка с армагани, отнасяйки на бъдещите сватове много здраве и най-приятни новини.

3.

След известно време отношенията с Могиларово се развиха така, че една лична среща между баща ми и майка ми бе неизбежна. Според тогавашната етикеция бъдещите съпрузи трябваше да се срещнат поне веднъж преди сватбата и непременно да се харесат, тъй като бракът им биваше предварително решен от техните родители. Това бе едно улеснение от страна на родителите, защото в противен случай имаше опасност двамата младоженци да не се познаят в деня на сватбата, за разлика от сегашните младоженци, които преди брака се опознават много добре, но след брака предпочитат да не се познават. Но по онова време хората бяха прости и пробните бракове не се практикуваха.

Препоръките, които Гочо Патладжана даде за баща ми, задължаваха целия ни род. Баща ми трябваше да се представи в Могиларово като търговец на добитък. Както казахме вече, хората по онова време бяха прости и неуки, но също като нас смята-